Το μάθημα των Θρησκευτικών: Η ουσία και η εθνική σημασία του (Πρωτοπρ. Γεώργιος Δ. Μεταλληνός, Ομότιμος Καθηγητής Παν/μίου Αθηνών)

Categories : ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Date : 11 Φεβρουαρίου, 2009

Εισήγηση στην Δ΄ Επιμορφωτική Ημερίδα των Θεολόγων Ηπείρου, Κέρκυρας και Λευκάδας – Λευκάδα, 7/2/2009

ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ: Η ΟΥΣΙΑ ΚΑΙ Η ΕΘΝΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ

Οι υποστηρίζοντες την απαλλαγή των μαθητών από το Μάθημα των Θρησκευτικών ισχυρίζονται, ότι, όπως διδάσκεται σήμερα δεν

προσφέρει γνώσεις, αλλά «θρησκευτική κατήχηση βιωματικού χαρακτήρα» και είναι συνεπώς, «καθαρά ομολογιακό» και μάλιστα «μονοφωνικό». Υποστηρίζουν δε, συγκεκριμένα[1], ότι ικανοποιεί εν πρώτοις την στοχοθεσία της Εκκλησίας, «η οποία μέσω ενός κρατικού μηχανισμού μεταδίδει τις θρησκευτικές της πεποιθήσεις, αναζητώντας ακροατήριο» και «κατά δεύτερον ικανοποιεί το κράτος, το οποίο χρησιμοποιεί την θρησκεία ... για τον κοινωνικό έλεγχο μέσω της ηθικοποίησης των πολιτών του και -τέλος- ή μήπως πρωτίστως; ικανοποιεί επαγγελματικά μια κοινωνική ομάδα, η οποία προασπίζεται τα συλλογικά της συμφέροντα έναντι του συλλογικού αγαθού. Ποια είναι η λύση;» ερωτά. Και απαντά: «Κατάργηση τώρα». Επί πλέον, ο ομολογιακός χαρακτήρας του μαθήματος θεωρείται επικίνδυνος, «δεδομένης της μόνιμης ροπής των θρησκειών και των Εκκλησιών προς τον φονταμενταλισμό και την παραδοσιοκρατία». Πρόκειται για συνθηματολογία, φυσικά, προσδιοριζόμενη από το πνεύμα και τις στοχοθεσίες της Νέας Εποχής. Η απάντηση όμως είναι, ότι η θρησκεία δεν οδηγεί στην τρομοκρατία, αλλά η πολιτικοποίηση και χρήση της από τις πολιτικές δυνάμεις. Και αυτό συμβαίνει όχι μόνο στο Ισλάμ, με την «ρέμπελη» τρομοκρατία του, αλλά και στις ΗΠΑ, με την αναφορά σε «Ιερό πόλεμο», που συνιστά την «νόμιμη» τρομοκρατία της Νέας Τάξης.

Άλλοι, φαινομενικά μετριοπαθέστεροι (καθηγ. Γ. Σωτηρέλλης) προτείνουν «θεολογικά ουδέτερη ενημέρωση των μαθητών για τις διάφορες πλευρές του θρησκευτικού φαινομένου, με ιδιαίτερη εξειδίκευση πάντως στην διδασκαλία των αρχών του χριστιανισμού και της ορθοδοξίας»[2]. Είναι η βασική εισήγηση για την θρησκειολογική μετατροπή του Μ.τ.Θ. Εν τούτοις: Το περιεχόμενο του μαθήματος μας και η στοχοθεσία του προσδιορίζονται σαφώς από την κειμένη νομοθεσία (Ν. 1566/1985) που είναι απόρροια του 16ου άρθρου του ισχύοντος Συντάγματός μας (άρθρο 3 και 16,2). Είναι, βέβαια, γεγονός, ότι το Μ.τ.Θ. ανήκει στον εκπαιδευτικό προγραμματισμό του Κράτους και των επιδιώξεων του και όχι στο ποιμαντικό έργο της Εκκλησίας μας. Ποιο όμως είναι το πνεύμα της Πολιτείας; Ο σκοπός του μαθήματος ορίζεται το 1985, (Ν. 1566. Απόφ. 3338/95 και 2176/1998 του Σ.τ.Ε.), ότι είναι: «Η φανέρωση των αληθειών του Χριστού για τον Θεό, για τον κόσμο και για τον άνθρωπο, η μ ύ η σ η (αυτό σημαίνει βιωματική συμμετοχή) των μαθητών στις σωτήριες αλήθειες του Χριστιανισμού με την ορθόδοξη πίστη και ζωή... Η βίωση των αληθειών της ορθόδοξης χριστιανικής πίστεως στις συγκεκριμένες περιστάσεις της καθημερινής ζωής του μαθητή, για να βελτιώνεται συνεχώς «εν σοφία, ηλικία και χάριτι» (Λουκ. 2,52), για να καταντήσει «εις άνθρωπον τέλειον, εις μέτρον ηλικίας του πληρώματος του Χριστού» (πρβλ. Εφεσ. 4,13)». Αυτά, το υπογραμμίζω, ισχύουν φυσικά για τους Ορθοδόξους μαθητές, για τους οποίους -και κατά το Υπουργείο- το μάθημα είναι «υποχρεωτικό».

Ωστόσο, η αναφορά στο παύλειο χωρίο της Προς Εφεσίους βεβαιώνει ότι το μάθημα εντάχθηκε, έμμεσα μεν, αλλά δραστικά, και από την Πολιτεία, στο κλίμα της ποιμαντικής προοπτικής της εκκλησιαστικής κατήχησης, και το αναγνωρίζει tacite

ως προέκταση του κατηχητικού έργου της Εκκλησίας στον χώρο της εκπαίδευσης, με τις προϋποθέσεις και δυνατότητες του σχολείου.

Αλλά και το 2003 έγινε, η ισχύουσα μέχρι σήμερα, αναδιατύπωση του «σκοπού» του Μ.τ.Θ., καθοριζόμενη -και πάλι- από την Πολιτεία (ΦΕΚ 303/13.3.2003). Διαβάζουμε λοιπόν: «Η διδασκαλία του «Μ.τ.Θ.» συμβάλλει: «Στην απόκτηση γνώσεων γύρω από την χριστιανική πίστη και την Ορθόδοξη Χριστιανική παράδοση. Στην ανάπτυξη θρησκευτικής συνείδησης. Στην προβολή της ορθόδοξης πνευματικότητας ως ατομικού και συλλογικού βιώματος. Στην κατανόηση της χριστιανικής πίστης, ως μέσου νοηματοδότησης του κόσμου και της ζωής. Στην παροχή ευκαιριών στους μαθητές για θρησκευτικό προβληματισμό και στοχασμό. Στην κριτική επεξεργασία των θρησκευτικών παραδοχών, αξιών, στάσεων. Στην διερεύνηση του ρόλου που έπαιξε και παίζει ο Χριστιανισμός στον πολιτισμό και την ιστορία της Ελλάδας και της Ευρώπης. Στην κατανόηση της Θρησκείας ως παράγοντα που συντελεί στην ανάπτυξη του πολιτισμού και της πνευματικής ζωής. Στην επίγνωση της ύπαρξης διαφορετικών εκφράσεων της θρησκευτικότητας. Στην αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων και των μεγάλων συγχρόνων διλημμάτων. Στην ανάπτυξη ανεξάρτητης σκέψης και ελεύθερης έκφρασης. Στην αξιολόγηση του Χριστιανισμού ως παράγοντα βελτίωσης της ζωής των ανθρώπων». Αυτά, συνεπώς, προσδοκά η Πολιτεία μας από το «Μ.τ.Θ.», που το θεωρεί έτσι, προέκταση της θρησκευτικής εκπαίδευσης, που παρέχεται στην οικογένεια και την Εκκλησία, με το να δέχεται, ότι «η παροχή της στο σχολικό περιβάλλον λειτουργεί συμπληρωματικά και συντελεί στην ολοκληρωμένη μόρφωση τους»[3].
Σημασία, λοιπόν, έχει ότι η Πολιτεία αποδέχεται tacite και συνιστά τον «ομολογιακό» χαρακτήρα του μαθήματος μας, ακόμη δε και ο Συνήγορος του Πολίτη, (Διαμεσολάβηση αρ. 2141/2005 περί της Εξομολογήσεως στα Σχολεία), που παραδέχεται ότι βάσει του Συντάγματος «δεν υπάρχει λόγος να είναι θρησκειολογικό, αλλά μπορεί κάλλιστα να είναι ομολογιακό, αρκεί να αφήνει περιθώριο για την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας των μαθητών». Αυτό όμως σχετίζεται άμεσα με τον τρόπο της προσφοράς του. Και αυτός οφείλει να είναι: η αντικειμενική και με τα μέσα της επιστημονικής μεθόδου ιστορική και ερμηνευτική προσέγγιση της ορθόδοξης πίστης και παράδοσης, που αφορά στην πλειονοψηφία του ελληνικού λαού, κατά τρόπο θετικό και πληροφοριακό και όχι αντιρρητικό και πολεμικό με σεβασμό στην ετερότητα και πατερική, δηλ. αγαπητική, αντιμετώπιση της.

Η εκκλησιαστική, λοιπόν, «κατήχηση» ως προσφορά της ορθόδοξης πίστης και παράδοσης για την εμπέδωση των Ορθοδόξων μαθητών σ’ αυτήν, προϋποτίθεται και στην Εκπαίδευση. Αυτό όμως οφείλει να γίνεται με την αντικειμενικότητα και κριτική μέθοδο της επιστήμης, ως προέκταση όχι της ενοριακής κατήχησης, αλλά της καλλιεργούμενης στα Πανεπιστήμια θεολογικής επιστήμης. Αυτό ισχύει σ’ όλο τον

ορθόδοξο και τον ευρύτερα χριστιανικό κόσμο. Τα πορίσματα της αδέσμευτης ακαδημαϊκής έρευνας μεταφέρονται και προσφέρονται, έτσι, στον χώρο της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, με την ελευθερία και νηφαλιότητα του επιστημονικού λόγου.

Το Μάθημα μας, συνεπώς, προσφέρει την ιστορική πορεία και παρουσία του Χριστιανισμού, και ειδικά της Ορθοδοξίας, την λατρεία, την τέχνη και την ζωή της, μέσα σε μιαν οικουμενική προοπτική, στο πνεύμα δηλαδή της αρχαίας Ενωμένης Ευρώπης ως τον 11° αιώνα. Η προοπτική είναι οικουμενική, επαναλαμβάνω, αλλ' όχι οικουμενιστική, στο πνεύμα δηλαδή της Νέας Εποχής και της Πανθρησκείας της. Τι σημαίνει οικουμενική; Αναγκαστικά το Μάθημα θα παρουσιάσει, με την μεγαλύτερη δυνατή αμεροληψία, το οδυνηρό σχίσμα και την διαφοροποίηση του δυτικού Χριστιανισμού από την μία και αδιαίρετη χριστιανική αρχαιότητα, τον Παπισμό, και ό,τι αυτό σημαίνει, ως και την προτεσταντική πολυδιάσπαση, χωρίς να λείπει, φυσικά και η αυτοκριτική για υπερβάσεις ή παραλείψεις εκπροσώπων της Ανατολής[4].
Η υποστηριζόμενη και από Ορθοδόξους εμμονή στα ενούντα (αυτό συμβαίνει και στον οικουμενικό διάλογο) είναι παραπλανητική, διότι παραθεωρεί την θλιβερή τραγικότητα του σχίσματος, η άρση και θεραπεία του οποίου είναι δυνατή, όταν συνειδητοποιηθούν τα χωρίζοντα που, εξελικτικά, επέφεραν την αλλοτρίωση μεγάλου μέρους της Χριστιανοσύνης. Η μέθοδος αυτή είναι η κρατούσα και στην υπόλοιπη Ευρώπη. Η εφαρμογή της μεθόδου της αποσιώπησης της διαφοράς, όπως ενσαρκώθηκε στο διαβόητο βιβλίο της Ιστορίας της ΣΤ΄ Δημοτικού, όχι μόνο είναι αντιεπιστημονική, αλλά και παραπειστική, εισάγοντας κλίμα *εξωπραγματικής μυθοπλασίας και οικοδομώντας* γνώση αναληθή *και* γι' *αυτό* επικίνδυνη.
Εξ άλλου αναφερόμενο το Μάθημα στα θρησκεύματα (θρησκείες, όπως άστοχα λέμε), δεν είναι δυνατόν να μη διαφοροποιήσει την χριστιανική αυθεντικότητα (πατερική Ορθοδοξία) από την θρησκεία. Βέβαια, πάντα κρίσιμος παραμένει ο τρόπος της διδασκαλίας, που είναι ανεπίτρεπτο να εκτρέπεται σε «θρησκευτικό ρητορισμό» θριαμβολογίας και αυτοδικαίωσης. Προσφέρουμε, άλλωστε, την *πίστη και παράδοση των Αγίων και* όχι *τις δικές* μας αλλοτριωμένες *συχνά* πεποιθήσεις και απόψεις ως «ορθόδοξη» ιδεολογία.
Στο σημείο αυτό είναι δίκαιο το ερώτημα των συναδέλφων της Πάτρας: «Αν το μάθημα των Θρησκευτικών δεν είναι μάθημα κατήχησης, αλλά μάθημα με σαφή και διακριτό επιστημονικά αντικείμενα, γιατί απομειώνεται η σημασία και η αναγκαιότητα του να λειτουργήσει μέσα στο πλαίσιο της γενικής υποχρεωτικής παιδείας;»[5]. Ας μη λησμονούμε όμως την εύστοχη *επισήμανση του σοφού* Λάϊμπνιτς, ότι «αν η Γεωμετρία απαιτούσε τρόπο ζωής, θα την είχαμε αποβάλει από την σχολική εκπαίδευση»! Συμφωνούμε, συνεπώς, με την άποψη του συναδέλφου κ. Δ. Βογιατζή: «Τίποτε δεν
εμποδίζει, η ομολογιακή και πολλές φορές κατηχητική διδασκαλία των Θρησκευτικών να διέπεται από τις αρχές του σεβασμού, της ανεκτικότητας και της ειρηνικής συμβίωσης, που άλλωστε είναι και βασικές άξιες του Χριστιανισμού». Εξ

άλλου, όπως συμβαίνει με όλα τα μαθήματα, έτσι και το Μ.τ.Θ., *προετοιμάζει,* ως ένα σημείο, τον μαθητή για την συνέχεια της θεολογικής κατάρτισης στην Ανώτατη Εκπαίδευση (Τριτοβάθμια). Στο σημείο αυτό ο Καθηγητής και πρ. Πρύτανης κ. Γ. Μπαμπινιώτης εκφράζει την υπεύθυνη γνώμη, ότι «αν δεν κινηθείς ... με αναφορά σε συγκεκριμένη θρησκεία, δεν μπορείς να επιτύχεις ανάπτυξη θρησκευτικής συνειδήσεως», όπως το απαιτεί και η νομοθεσία μας. Και προσθέτει: Όσο το μάθημα των Θρησκευτικών θα υποβαθμίζεται, «παρά το πλήθος των γνώσεων μας θα μας κατέχει πνευματική και ψυχική απαιδευσία». Σ' αυτό συνηγορεί και η ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πραγματικότητα.

Στην άλλη Ευρώπη η θρησκευτική εκπαίδευση είναι ενταγμένη στην κρατική[6]. Στα 25 από τα 46 κράτη της Ευρώπης (μαζί και η Τουρκία) τα «θρησκευτικά» είναι μάθημα υποχρεωτικό, και στην πλειοψηφία ομολογιακό. Η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία ασκεί εποπτεία στο μάθημα, διορίζει δε τους πάστορες-καθηγητές, έχοντας γνώμη και για τα αναλυτικά προγράμματα. Στην Γερμανία, μάλιστα, υπάρχουν και καθαρά ομολογιακά σχολεία με πολλούς μαθητές.

Όσον άφορα στην δική μας εκπαιδευτική πραγματικότητα το Μ.τ.Θ. εκπληρώνει παιδαγωγικούς και όχι εκκλησιαστικούς, κατηχητικούς καλύτερα, σκοπούς. Αυτό επιβεβαιώνεται εν πολλοίς και από τα υπάρχοντα διδακτικά εγχειρίδια. Η πολεμική -συνεπώς- κατά του ομολογιακού, κατά τα παραπάνω, χαρακτήρα του Μαθήματος αντιμάχεται την ίδια την πατερική Ορθοδοξία, διότι ανατρέπει αυτόχρημα κάθε αλλοτριωμένη χριστιανικότητα και την στοχοθεσία της Νέας Εποχής, την οποία διακονούν ακόμη και Κληρικοί και Θεολόγοι μας, εν γνώσει ή εν άγνοια. Η καθαρά Ορθοδοξία, όμως, προσφέρει μεγαλύτερες δυνατότητες ειλικρινούς συνάντησης και διαλόγου με τα θρησκεύματα, π.χ. το Ισλάμ, απ’ όσο η δυτική χριστιανοσύνη[7].
Σ' αυτό το σημείο προσκρούει ακριβώς η προτεινόμενη, έντονα μάλιστα, θρησκειολογική μετασκευή του μαθήματος μας, δήθεν για την πλουραλιστική κοινωνία μας. Άλλωστε, σε ορθοδόξους μαθητές απευθύνεται το μάθημα. Λησμονείται, έτσι, η επιστημονική αρχή, ότι η κατανόηση της ετερότητας προϋποθέτει καλή γνώση του ίδιου και οικείου, με βάση την αριστοτελική θεμελίωση της γνωσιολογίας στις αρχές της ομοιότητας και της αντίθεσης/ διαφοράς.
Ο συνεχής όμως τονισμός, ευκαίρως ακαίρως, από «ειδικούς», αλλά αδέξιους ερασιτέχνες του παιδευτικού χώρου, της αναγκαίας θρησκειολογικής μεταρρύθμισης του μαθήματος μας, αποβλέπει βασικά στην μεταρρύθμιση των Θεολογικών Σχολών και τελικά στην έξωσή τους από τον χώρο της Κρατικής Εκπαίδευσης. Πρώτο βήμα σ' αυτή την κατεύθυνση είναι η ανωτατοποίηση και ανάδειξη σε πανεπιστημιακές Σχολές των τεσσάρων «Εκκλησιαστικών Ακαδημιών», που ανοίγουν τον δρόμο στην ιδιωτικοποίηση της θρησκευτικής αγωγής και εκπαίδευσης. Το εισηγήθη ήδη ο κ. Γ. Σωτηρέλλης (σ. 342/3) : Προϋπόθεση της θρησκειολογικής μεταρρύθμισης του Μ.τ.Θ. είναι , κατ' αυτόν, «η ριζική αλλαγή του χαρακτήρα των Θεολογικών Σχολών» και (ζητείται) «είτε η υπαγωγή τους στις ευρύτερες παιδαγωγικές, είτε η μετεξέλιξη τους

σε σχολές ανθρωπιστικών σπουδών». Αυτό βέβαια επί δεκαετίες τώρα το υποστηρίζουν και Καθηγητές των Σχολών μας. Πόσο δίκιο, λοιπόν, έχει ο ιερός Χρυσόστομος, όταν λέγει, ότι: «τον εαυτόν μη αδικούντα ουδείς παραβλάψαι δύναται» (PG 52,459 επ.)

Η φύση και το περιεχόμενο του Μ.τ.Θ. και η θέση του στο εκπαιδευτικό μας σύστημα σχετίζεται άμεσα με τον τύπο ανθρώπου, που επιδιώκει η Παιδεία/Εκπαίδευσή μας και το δράμα γενικά, που την διέπει. Εδώ εντοπίζεται και η γενικότερη παθολογία της Εκπαίδευσης μας, που αδιαφορώντας για την ιστορική συνέχεια και συνοχή της κοινωνίας μας, στοχεύει, κατά τα φαινόμενα σε μια «κοινωνία ουδέτερη» χωρίς ταυτότητα, χωρίς παραδόσεις, χωρίς ιστορία, χωρίς συλλογικά βιώματα, χωρίς μεταφυσική ελπίδα, χωρίς γιορτές» (Χρ. Γιανναράς)[8].

Μετά τον ομολογιακό, υπό τις παραπάνω προϋποθέσεις, σημασία έχει και ο εθνικός χαρακτήρας του Μαθήματος, αναγνωριζόμενος και αυτός από το Σύνταγμά μας, που ορίζει, ως βούληση του Έθνους, την ηθική, πνευματική και *φυσική αγωγή των Ελλήνων,* την ανάπτυξη της εθνικής *και* θρησκευτικής συνείδησης και την διάπλαση τους σε ελεύθερους πολίτες (16,2). Την πρακτική διεύρυνση αυτού του αιτήματος προσφέρει το άρθρο 1, παρ. 1α, του Ν. 1566/1985, μιλώντας για την δημιουργία πολιτών, που να «διακατέχονται από πίστη προς την πατρίδα και τα γνήσια στοιχεία της ορθόδοξης χριστιανικής παράδοσης». Ο εθνικός (δηλαδή πατριωτικός) χαρακτήρας σύνολης της σχολικής μας παιδείας προσκρούει βέβαια στο ρεύμα του φυλετικού *εθνικισμού* (19ος αι.) *και* του διεθνισμού (20ος αι.), *που* νοθεύουν τον αταξικό και αντιπαραταξιακό πατριωτισμό, στα όρια του σεβασμού της ετερότητας και της ελευθερίας της. Αυτό είναι άλλωστε , το αυθεντικό πνεύμα του Ελληνισμού στην διαιώνιά του πορεία. Σήμερα η απειλή προέρχεται από την καλλιεργούμενη ανεθνικότητα και τις σαφώς αντεθνικές θεωρίες, που εισάγονται μεθοδευμένα στον χώρο της ιστορίας και γενικότερα της παιδείας. Η Ορθοδοξία όμως συνδέει αρμονικά την εθνικότητα με την υπερεθνικότητα, ιδιαίτερα στον χώρο της λατρείας. Αυτά πρέπει ιδιαίτερα να λαμβάνονται υπόψη, για την κατανόηση των οποιωνδήποτε αρνητικών συμπεριφορών έναντι του μαθήματος μας.
Η ιδιαίτερη σημασία του Μ.τ.Θ. στην καλλιέργεια εθνικού φρονήματος, που είναι συγχρόνως υπερφυλετικό και ελληνορθόδοξα οικουμενικό, φαίνεται σε βάθος και πλάτος στην προβολή και ερμηνεία από αυτό του πολιτισμού μας σε όλες τις όψεις του. Γι’ αυτό αποκρούεται και το Μάθημα μας, μαζί με την ιστορία, από εκείνους που ακολουθούν την έξωθεν χαρασσόμενη γραμμή του αντεθνισμού και κατεργάζεται την εκθεμελίωση του Έθνους, ως όρου και ως φορέα συγκεκριμένου νοήματος. Στο πλαίσιο αυτής της πολεμικής σχετικοποιούνται και βαθμηδόν απονοηματοδοτούνται η πίστη, η ιστορία, ο πολιτισμός, η παράδοση και κάθε στοιχείο της εθνότητας και εθνικότητας. Η τεχνητή και έξωθεν προωθούμενη πολυπολιτισμικότητα έχει ως

στόχους τα μαθήματα των Θρησκευτικών, της Ιστορίας και των Ελληνικών (γλώσσα), διότι προβάλλουν και ενισχύουν τα κύρια συστατικά του Έθνους και της εθνικότητας μας, κατά τον περί Έθνους ορισμό του Ηροδότου (ομόφυλο-ομόδοξο και ομότροπο, δηλ, κοινά ήθη). Η στάση, συνεπώς, απέναντι στα μαθήματα αυτά, ιδιαίτερα στο Μ.τ.Θ. ελέγχει την ποιότητα της πολιτισμικής μας συνείδησης. Ελέγχει όμως, συνάμα, την διοίκηση της Πολιτείας, και λιγότερο της Εκκλησίας, και αφορά *σ' ό*λους τους Έλληνες πολίτες, ως πολίτες του Κράτους και όχι μόνο ως θρησκεύουσες προσωπικότητες[9]. Η Ορθόδοξη Θεολογία, που προσφέρεται στην εκπαίδευση, είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την παγκόσμια ιστορία και ιδιαίτερα την ελληνική. Η εκκλησιαστική ιστορία, άλλωστε, είναι μέρος της ιστορίας του πολιτισμού. Ο χωρισμός της Θεολογίας από την Ιστορία είναι ξένος προς την ελληνικότητα. Εξ άλλου, είναι αδιανόητος κάθε διαχωρισμός της Ιστορίας και του πολιτισμού από την Θεολογία της Ορθοδοξίας και του τρόπου ζωής, που αυτή παράγει .Όλη η ζωή του Έθνους είναι διαποτισμένη από το πνεύμα της Ορθοδοξίας, αφού Ορθοδοξία και Ελληνικότητα, ενωμένα σε μία θεανθρώπινη ένωση, είναι μεγέθη πια ασύγχυτα μεν, αλλά και αδιαίρετα.
Γι' αυτό το μάθημα μας, πράγματι «δεν πρέπει να έχη, στενά ομολογιακό, ούτε (όμως) και γενικά θρησκειολογικό χαρακτήρα, αλλά κυρίως ιστορικό».Το μάθημα ενσαρκώνει και εκφράζει σύνολο τον πολιτισμό μας και «βοηθά στην κατανόηση» της εθνικής μας παράδοσης. Προσφέρει τα *αναγκαία* ερμηνευτικά κλειδιά για την προσέγγιση και βίωση του πολιτισμού μας (τοπωνύμια, εορτές, πανηγύρεις, έθιμα και όλο το περιεχόμενο του λαϊκού βίου και της θρησκείας, που θεματικά άλλωστε αναπτύσσει ή Λαογραφία).
Παράλληλα όμως το Μ.τ.Θ. συμβάλλει και στην παραγωγή πολιτισμού, όπως άλλωστε και όλη η Ορθοδοξία. Ο πολιτισμός προϋποθέτει «τον πολιτισμό της ψυχής» κατά τον Τόυμπη. Το περιεχόμενο της ψυχής *προβαλλόμενο προς* το έξω πραγματώνεται ως πολιτισμός. Γι' αυτό και ή Ορθοδοξία δημιουργεί, με την συνέργεια ανθρώπου και θείας Χάρης, φρόνημα, και αυτό κινεί τον άνθρωπο στην νοοτροπία και τις συμπεριφορές του, αλλά και *σ' όλα* τα έργα του. Λειτουργώντας σ' αυτή την κατάσταση το Μάθημα μας, προβάλλει τις σταθερές του πολιτισμού, που διακρατούν την εθνική ταυτότητα μας και την ιδιοπροσωπία μας, ως προϋπόθεση της εθνικής συνέχειας μας στον ραγδαία μεταβαλλόμενο κόσμο της Νέας Εποχής και της ισοπεδωτικής *Παγκοσμιοποίησης.* Βοηθεί, έτσι, στην αποφυγή της ολιστικής συγχώνευσης και διάλυσης στην νεοεποχίτικη πλανητική κοινωνία και της μεταβολής των νέων μας σε πλανητικούς ανθρώπους, οικονομικές δηλ. μονάδες της παγκόσμιας αγοράς. Δεν πρέπει δε να λησμονείται, ότι το κύριο διαφοροποιητικό στοιχείο μας απέναντι στην κατασκευαζόμενη νέα παγκόσμια κοινωνία, είναι η Ορθόδοξη παράδοση μας, όπως και όλων των Ορθοδόξων φυσικά. Η αυθεντική δε, δηλ. αποστολική και αγιοπατερική, Ορθοδοξία, ποτέ δεν *μπορεί* να δημιουργήσει πνεύμα μισαλλοδοξίας και φανατισμού, διότι η μαρτυρική συνείδηση, που δημιουργεί, εκφράζεται ως θυσία του Ορθοδόξου για τους άλλους και όχι το αντίθετο, το οποίο συνιστά μόνιμη πράξη του κόσμου.

Η Ορθοδοξία των Αγίων μας, εξ άλλου, δεν είναι μία απλή θεωρητική, άσαρκη και διανοητική πίστη ή απλή θρησκευτική διδασκαλία. Είναι ζωή και πράξη. Το προσφερόμενο από αυτήν, στο οποίο σταθερά παραπέμπει το Μάθημα μας, είναι η εμπειρία των Αγίων μας και η δυναμική τους στο ιστορικό μας γίγνεσθαι. Οι Άγιοι σφραγίζουν ανεξίτηλα τον πολιτισμό μας[10]. Ο ελληνορθόδοξος δε, πολιτισμός είναι στη βάση και του ευρωπαϊκού πολιτισμού, συνδέοντας και μας, αλλά και όλη την Ευρώπη, με την ταυτότητα της στην προσχισματική περίοδο της. Το Μ.τ.Θ., συνεπώς, είναι μία δυνατότητα συνάντησης όλης της ευρωπαϊκής νεολαίας στην αρχαία πολιτιστική ενότητα της. Συμβάλλει, έτσι στην πορεία προς την ευρωπαϊκή ενότητα, σε μια κοινή βάση. *Η* μετά το σχίσμα Ευρώπη (μεσαιωνική και νεώτερη) πάσχει από ένα διασπαστικό σύνδρομο, που δημιουργεί συνεχώς ρήγματα στην ιστορική σάρκα και την συλλογική συνείδηση της. Η Ορθοδοξία των Αγίων, προσφερόμενη επιστημονικά και νηφάλια, μπορεί να συμβάλει στην από κοινού αναζήτηση των κοινών θεμελίων, ενισχύοντας έτσι και την οικουμενική ενωτική προσπάθεια, και μάλιστα σε αυθεντική βάση. Οι ορθόδοξοι μαθητές, εξ αλλού, θα σέβονται πολύ περισσότερο τους πολιτισμούς των εισερχομένων στην χώρα μας μεταναστών, όσο περισσότερο σέβονται τον δικό τους πολιτισμό, οδηγούμενοι σε φιλικές και φιλάνθρωπες σχέσεις μαζί τους.
Βέβαια, γνωρίζω ότι οι άγευστοι της πατερικότητας και αμύητοι στον πολιτισμό μας, πλανήτες και ανέστιοι στην έρημο του κόσμου, θα αισθάνονται αηδία ακούοντας τις επισημάνσεις αυτές. Δεν με απασχολεί. Αυτό που με τρομάζει είναι, αν υπάρχουν Θεολόγοι, που αισθάνονται το ίδιο. Θέτω, λοιπόν, ένα κριτικό ερώτημα στον καθένα μας: αξίζει ή όχι ο σεβασμός του πολιτισμού μας, που δεν είναι μόνο εθνικός, αλλ' όπως αποδεικνύει η ορθόδοξη οικουμένη, και οικουμενικός και παγκόσμιος, και η μέχρι θυσίας εμμονή στην συνέχεια του; Πώς θα επιτευχθεί όμως αυτό χωρίς την διαπότιση της εκπαίδευσης μας με το ορθόδοξο άρωμα αυτού του πολιτισμού, που μπορεί να της παράσχει το Μάθημα μας;
Θα κατακλείσω αυτή την εισήγηση με τις βαρύνουσες γνώμες δύο διανοητών μας για το Μ.τ.Θ. και την εθνική προσφορά του. Ο κ. Χρήστος Γιανναράς (Ιχνηλασία νοήματος, Πολιτική, Κοινωνία και Παιδεία στην Ελλάδα σήμερα, 1998) υποστηρίζει, ότι «το θρησκευτικό μάθημα δεν αντιβαίνει στο σεβασμό της θρησκευτικής ελευθερίας των πολιτών από το κράτος. Όπως ακριβώς πρέπει να διδάσκεται στο σχολείο ο πολιτισμός και η μεταφυσική μήτρα που γέννησε τον Παρθενώνα και την αρχαία αθηναϊκή δημοκρατία, παρόμοια, δεν μπορεί το εκπαιδευτικό σύστημα να αγνοεί ποια θεολογία γέννησε την Αγία Σοφία, την εικόνα, την ποίηση και τη λατρευτική δραματουργία της Ορθοδοξίας, που προκαλεί παγκόσμιο ενδιαφέρον και στις μέρες μας. Η Πολιτεία δεν απαιτεί σαφώς από τον μαθητή να αποδεχθεί βιωματικά τον μεταφυσικό άξονα των αρχαίων Ελλήνων ή την ορθόδοξη Θεολογία. Θα του απαιτήσει όμως, λέγει, τις επαρκείς γνώσεις για την κατανόηση των επιτευγμάτων και προτάσεων του πολιτισμού των Ελλήνων».
Εξ άλλου ο κ. Νίκος Μουζέλης (ΒΗΜΑ,16.10.1995) προσθέτει: «Η ορθόδοξη πίστη και Εκκλησία αποτελούν μία βασική διάσταση της εθνικής μας ταυτότητας. Γι' αυτόν

τον λόγο, ανεξάρτητα με το αν κανείς πιστεύει ή όχι, η γνώση των συστατικών στοιχείων της Ορθοδοξίας, της ιστορικής εξέλιξης της Εκκλησίας και του ρόλου που αυτή έπαιξε στη διαμόρφωση της νεοελληνικής κοινωνίας και πολιτισμού αποτελεί βασική προϋπόθεση, για να καταλάβουμε πώς λειτουργούμε στο χώρο και στον χρόνο».

Βιβλιογραφική Σημείωση.

Βασικό υλικό για το θέμα μας προσφέρεται στα περιοδικά:
Α) Εκκλησία, έτος ΠΕ', τεύχος 9, Οκτώβριος 2008
Β) *Κοινωνία, έτος* ΝΑ', τεύχος 3, Ιούλιος-Σεπτέμβριος 2008.

σημειώσεις

1. Π.χ. Αλ. Σακελλάριος, πανεπιστημιακός, «Ελευθεροτυπία», 8.1.2009.
2. Γ. Σωτηρέλλης, Θρησκεία και Εκπαίδευση, 1998[3],σ.331.
3. Επικροτούμε δε τα υπογραμμιζόμενα «βασικά κριτήρια» για την έκθεση της διδακτικής ύλης: «Απαιτούμενη στάση απέναντι ατούς αλλόπιστους, τους ετερόδοξους, τις προβληματικές ιδεολογίες και τα αντίστοιχα κινήματα: Έγκυρη ενημέρωση, ανάλυση, ερμηνεία. Συμπαράθεση απόψεων (αμερόληπτη και αντικειμενική). Σεβασμός των εκπροσώπων τους. Αγωγή για μαρτυρία και ομολογία ή διάλογο (όπου αυτός είναι δυνατός), καθώς και για άμυνα (όπου είναι αναπόφευκτο). Αποφυγή προσβλητικών χαρακτηρισμών, υποτίμησης, περιφρόνησης, γελοιοποίησης, πολεμικής και φανατικής αντίθεσης».
4. Στα μαθήματα μου έλεγα συχνά στους φοιτητές μου, ότι στη Σχολή δεν είμαι ούτε πιστός, ούτε άπιστος, αλλά αυτό που μου αποκαλύπτουν οι πηγές μου.
5. Πρβλ. γνώμη του Π.Ι., ΦΕΚ 303, τευχ. Β’, 13.3.2003.
6. Βλ. Γ.Η.Κρίππα, Η συνταγματική κατοχύρωση του Μαθήματος των Θρησκευτικών παρ’ ημίν και εν τη αλλοδαπή, Αθήνα 2001 και του Ιδίου, Συνταγματική θεώρηση του μαθήματος των θρησκευτικών στην Ελλάδα και την Ευρώπη, Πύργος 2008. Πρβλ. και το άρθρο του κ. Κων.Χολέβα, στην «Κοινωνία», έτος ΝΑ’ (2008), σ. 319 επ.
7. Η προσωπική μου εμπειρία είναι ότι το Ισλάμ συμπαθεί τους Έλληνες ως Ορθοδόξους, λόγω των κοινών περιπετειών μας από τις δυτικές σταυροφορίες και μετά, μας συγκατατάσσουν δε με την Δύση και μας αντιμετωπίζουν, όπως αυτήν, όταν συμμαχούμε με αυτήν στη στάση της απέναντι τους.
8. Όπως γράφει: «Το παιδί αποκόβεται μεθοδικά από κάθε βιωματική ρίζα ελληνικής ιδιαιτερότητας, πολιτιστικής καύχησης, πίστης, λαϊκής ευσέβειας. Η λέξη

«προσευχή» έχει απαλειφθεί ολοκληρωτικά, υπάρχει μόνο ένα λαϊκό στιχούργημα επίκλησης στο Θεό για βροχή, που τιτλοφορείται «Παρακάλεση». Στα τρία χρόνια εμφανίζεται δύο φορές η λέξη Παναγιά-Παναγίτσα και άλλες δύο η λέξη Χριστός, τη μία σε κείμενο του Ανατόλ Φράνς(!) και την άλλη σε αφελές και πάλι στιχούργημα. Το Πάσχα και τα Χριστούγεννα μνημονεύονται με φολκλορική αποκλειστικά σημασιοδότηση και επεξηγήσεις του τύπου «τότε τρώμε αρνί σουβλιστό και κοκορέτσι» ή «μαμά, τα Χριστούγεννα θέλω να μου φτιάξεις χριστόψωμο». Ακόμα και ο «Αϊ-Λιάς» παρουσιάζεται στα παιδιά σαν γέρος θαλασσινός, που βαρέθηκε τη *θάλασσα* κι έστησε την καλύβα του σε μια κορφή: «Από τότε οι κορφούλες των βουνών γέμισαν εκκλησάκια του Αϊ-Λιά».
9. Βλ. το πολύ καλό άρθρο του συναδέλφου π. Θωμά Βαμβίνη, στο περιοδ. «Εκκλησιαστική Παρέμβαση» της Ι.Μητροπόλεως Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου, Το Μάθημα των Θρησκευτικών και οι αντιδράσεις, Σεπτέμβριος 2008, σ.8 επ. Πολύ εύστοχα ο συγγραφέας σημειώνει: «Γι' αυτό δεν μπορεί κανείς να πη ότι μαθαίνει την Ιστορία του τόπου του, αν έχουν αφαιρεθή από αυτήν οι διεργασίες που έγιναν, π.χ. για την διατύπωση των δογμάτων της πίστεως, διεργασίες που δείχνουν αφενός μεν τις φιλοσοφικές ρίζες και τάσεις του ελληνισμού στην διαχρονική του πορεία, αφετέρου δε την σοφία των θεοπτών Πατέρων τής Εκκλησίας, οι οποίοι με την διατύπωση των δογμάτων διέσωσαν την δυνατότητα των πιστών να περνούν από τα λόγια και νοήματα των δογμάτων στη βίωση του μυστηρίου του Θεού, της Αγίας Τριάδος και της ενανθρωπήσεως του Χρίστου, που είναι πέρα από κάθε λόγο και νόημα.
Η ιστορία της Εκκλησίας, τα γεγονότα που συνδέονται με την ζωή της, ο τρόπος ζωής των μελών της και ή θεολογία της, ως τμήμα της εθνικής μας ιστορίας, αλλά και ως παρόν, αφού η Εκκλησία συνεχίζει να υπάρχη και να νοηματοδοτή την ζωή των περισσοτέρων πολιτών του Ελληνικού Κράτους,
Ελλήνων και αλλοδαπών, είναι ένα μάθημα, που οφείλει να διδάσκεται κάθε πολίτης αυτής της χώρας, πιστός και άπιστος, χριστιανός, αλλόθρησκος ή αλλόδοξος, που θέλει να είναι ενημερωμένος και ενσυνείδητα πνευματικά τοποθετημένος».
10. Βλ. π. Γ.Δ. Μεταλληνού, Εκκλησία και σύγχρονος Ελλαδικός

Πολιτισμός, Αθήναι 2006.

Διαβάστε περισσότερα άρθρα του π. Γεωργίου πατώντας εδώ

Η ΑΛΛΗ ΟΨΙΣ: "*Ευχαριστούμε τον κ. Ιωάννη, για την αποστολή τής εισηγήσεως*"